

ЛИСАК ВІТАЛІЙ ВІКТОРОВИЧ

УДК 332.33.075.5.012.454.(477)(045)

**ВЗАЄМОДІЯ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ
ТА МЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник – доктор наук з державного управління, професор
ПОКАТАЄВ Павло Сергійович,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя,
перший проректор.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений працівник освіти України
ДОМБРОВСЬКА Світлана Миколаївна,
Національний університет цивільного захисту
України, м. Харків,
проректор Національного університету –
начальник навчально-науково-виробничого
центру;

доктор наук з державного управління, професор
ХОЖИЛО Ірина Іванівна,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»,
професор кафедри державного управління
і місцевого самоврядування
Навчально-наукового інституту державного
управління.

Захист відбудеться «27» грудня 2021 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.03 у Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «26» листопада 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

К. О. Набока

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Взаємодія систем вищої медичної освіти та медичної практики справляє вирішальний вплив на функціонування й розвиток сфери охорони здоров'я України. Завдяки налагодженню ефективної взаємодії медичної освіти, науки та практики формується висококваліфікований лікарський кадровий потенціал; забезпечуються постійне провадження наукових досліджень та імплементація результатів цих досліджень у медичну практику; підвищується якість надання медичної допомоги завдяки консультаційній діяльності та curaції пацієнтів у закладах охорони здоров'я професійними кадрами найвищої кваліфікації – доцентами й професорами закладів вищої медичної освіти.

Протягом багатьох десятиліть сформувався достатньо чіткий алгоритм державного регулювання взаємодії вищої медичної освіти та медичної практики, в основу якого покладено концепцію клінічного закладу охорони здоров'я. На цій основі функціонують кафедри закладів вищої або післядипломної медичної освіти. Відповідно до цієї концепції клінічні кафедри закладів вищої або післядипломної медичної освіти розміщували на території закладів охорони здоров'я. Науково-педагогічні працівники клінічних кафедр із сертифікатами лікаря-спеціаліста та/або діючими лікарськими категоріями мали можливість надавати медичну допомогу пацієнтам закладів охорони здоров'я, у яких розташовані такі клінічні кафедри, без перебування у трудових відносинах із зазначеними медичними закладами. Видатки на утримання клінічних кафедр розподілялися таким чином: доплати за лікувально-діагностичну роботу професорсько-викладацькому складу клінічних кафедр – за рахунок закладів вищої або післядипломної медичної освіти, а утримання самих клінічних закладів (включаючи розташовані на їх базі клінічні кафедри), у тому числі оплата комунальних послуг, – за рахунок місцевих бюджетів. Взаємодія клінічних кафедр закладів вищої або післядипломної медичної освіти відбувалась на підставі безвідплатних договорів про співпрацю. Така організація сприяла підвищенню ефективності державного регулювання та розвитку галузі охорони здоров'я.

У свою чергу, реформа фінансування закладів охорони здоров'я за програмою медичних гарантій, зміна організаційно-правової форми комунальних закладів охорони здоров'я з комунальних установ на комунальні некомерційні підприємства внесли корективи до напрацьованого десятиріччями алгоритму співпраці закладів вищої та післядипломної освіти із закладами охорони здоров'я (ЗОЗ). Зокрема, через втрату статусу комунальних установ комунальні заклади охорони здоров'я перестали бути розпорядниками коштів місцевих бюджетів. Тому норми бюджетного законодавства для них втратили актуальність, а перед закладами вищої та післядипломної медичної освіти в контексті розміщення клінічних кафедр постає питання орендних відносин та відшкодування коштів за комунальні послуги. Окрім того, зазначені зміни актуалізували важливе питання: як врегулювати право надання медичної допомоги науково-педагогічними працівниками клінічних кафедр закладів вищої та післядипломної медичної освіти пацієнтам тих ЗОЗ, на базі яких розташовані зазначені кафедри. Крім того, необхідність побудови в державі єдиного медичного простору загрожує

університетським клінікам як структурним підрозділам закладів вищої або післядипломної медичної освіти втратою фінансування або втратою свого статусу.

Спроби державних інституцій вирішити вищеописані проблеми шляхом прийняття низки нормативно-правових були, але вони мали суперечливий і тимчасовий характер, тож вирішення на державному рівні правових, організаційних, соціальних, економічних проблем взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики, розробка концепції державного регулювання вищевказаної взаємодії є нагальним завданням науки державного управління на сучасному етапі її розвитку.

Питання державного управління сферою охорони здоров'я та освіти, що лише в деяких аспектах є дотичними до проблем взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики, розкрито в працях таких науковців, як: Н. Авраменко, Т. Авраменко, М. Ажажа, М. Бадюк, О. Балуєва, М. Білинська, І. Білоус, Н. Васюк, Б. Гурне, І. Данильчук, В. Долот, С. Домбровська, В. Дудка, Л. Жаліло, В. Жаховський, В. Заблоцький, О. Іваницька, Р. Камалов, Д. Карамішев, О. Клименко, Ю. Ковбасюк, Н. Кондратюк, Є. Кульгінський, Н. Кучеренко, Б. Лемішко, В. Лещенко, А. Мерзляк, О. Мартинюк, Л. Мельник, О. Мордвінов, З. Надюк, В. Огаренко, С. Пак, П. Покатаєв, О. Попсивілова, Я. Радиш, Н. Рингач, І. Рожкова, Д. Самофалов, О. Сорока, Н. Ткачова, Г. Тяпкін, І. Фуртак, І. Хожило, М. Шевченко та ін. Доробок цих та інших фахівців став теоретичною й методологічною основою для запровадження ефективних заходів щодо розвитку системи вищої медичної освіти та охорони здоров'я, проте наразі потребує вдосконалення інтегрований підхід до державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики. Це й зумовило вибір теми, мету та завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідних робіт Класичного приватного університету «Теоретико-методологічні та філософсько-історичні основи розвитку й перспективи реформування державного управління в Україні» (номер державної реєстрації 0113U000589), «Теорія і практика публічного управління й адміністрування в Україні та зарубіжних країнах» (номер державної реєстрації 0116U002645). Внесок здобувача полягає в систематизації та узагальненні теоретико-методичних засад розвитку державного регулювання систем вищої медичної освіти та медичної практики.

Мета і задачі дослідження. *Метою дослідження* є науково-теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти й медичної практики в Україні.

Для досягнення цієї мети поставлено такі *завдання*:

– визначити особливості системної взаємодії вищої медичної освіти та медичної практики як об'єкта державного управління;

– дати авторське трактування понять «взаємодія систем вищої медичної освіти та медичної практики», «державне регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики»;

- обґрунтувати мету й завдання державної політики з питань взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики;
- систематизувати міжнародні стандарти політики формування взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики;
- окреслити форми взаємодії вищої медичної освіти з практичною медициною згідно із чинним законодавством України;
- виявити проблеми державного регулювання діяльності клінічних кафедр закладів вищої та післядипломної медичної освіти;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення механізмів державного регулювання діяльності клінічних кафедр закладів вищої та післядипломної медичної освіти;
- запропонувати напрями вдосконалення механізмів державного регулювання лікарської інтернатури;
- обґрунтувати напрями вдосконалення державного регулювання інших форм взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики;
- запропонувати Концепцію державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики.

Предмет дослідження – механізми державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики в Україні.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні положення теорії державного управління, яка визначає закономірності соціально-економічного розвитку держави й становлення системи державного управління на всіх адміністративних рівнях. У дисертації використано такі теоретичні та емпіричні методи: *абстрактно-логічний* – для уточнення та вдосконалення понятійно-категоріального апарату науки державного управління; *порівняльно-правовий* – для аналізу законодавчих актів та інших нормативних документів щодо регулювання суспільних відносин, які складаються в процесі взаємодії систем вищої медичної освіти й медичної практики; *аналізу та синтезу* – для оцінювання сучасного стану системи управління з питань взаємодії систем вищої медичної освіти й медичної практики та визначення напрямів розвитку й удосконалення; *описового моделювання та узагальнення* – для формулювання висновків і пропозицій з удосконалення механізмів державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики.

Інформаційною основою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, аналітичні огляди та офіційні матеріали Міністерства охорони здоров'я України, матеріали міжнародних організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, інформація інтернет-ресурсів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти й медичної практики в Україні. Основні положення, що мають елементи новизни, такі:

вперше:

– обґрунтовано Концепцію державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики, яка передбачає формування й розвиток відповідних механізмів державного управління: прийняття необхідних нормативно-законодавчих актів (правовий механізм), створення консультативно-дорадчого допоміжного органу при Кабінеті Міністрів України (інституційний механізм); розробку плану заходів та створення умов щодо активної інформаційно-комунікаційної діяльності в соціумі (інформаційно-комунікативний механізм);

– сформоване наукове уявлення про взаємодію систем вищої медичної освіти та медичної практики як інтегрований комплексний об'єкт державного регулювання, стан якого безпосередньо впливає на результативність реалізації державної політики щодо формування висококваліфікованого медичного кадрового потенціалу, якості медичного обслуговування населення, розвитку медичної науки та впровадження інноваційних медичних технологій у процес надання медичної допомоги;

удосконалено:

– понятійно-категоріальний апарат науки «державне управління» шляхом уточнення змісту понять: «*взаємодія систем вищої медичної освіти та медичної практики*» (сукупність спільних дій, взаємозв'язків та взаємозалежностей складових зазначених систем, урегульованих державою, результатом яких є якісний вплив на ефективність функціонування та розвитку системи вищої медичної освіти й системи медичної практики); «*державне регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики*» (цілеспрямований вплив органів державної влади України на процес взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики за допомогою правових, організаційних, економічних, комунікативних механізмів, що забезпечує досягнення бажаних параметрів функціонування й розвиток зазначених систем та досягнення суспільно значущих результатів у вигляді високого рівня підготовки лікарських кадрів, створення й впровадження в лікувально-діагностичний процес інноваційних та ефективних лікарських засобів, виробів медичного призначення й медичних технологій, підвищення якості надання медичної допомоги населенню);

– правовий механізм державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики, зокрема запропоновано зміни до Законів України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про вищу освіту», «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», «Про оренду державного та комунального майна»;

– структуралістський підхід до визначення мети й завдань державної політики з питань взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики, що повинні відповідати потребам пацієнтської громадськості, високому рівню надання як освітніх, так і медичних послуг, потребам медичних працівників в ефективному професійному розвитку, потребам медичної науки з пошуку інноваційних лікарських засобів, методів та способів профілактики, діагностики, лікування, реабілітації хвороб, травм, отруєнь, патологічних станів;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні засади розвитку механізмів державного регулювання у сферах вищої освіти та охорони здоров'я в контексті створення державою умов для ефективної взаємодії систем вищої медичної освіти й медичної практики на основі практики проведення реформи вищої освіти та охорони здоров'я в Україні з урахуванням кращих зразків закордонного досвіду й балансу інтересів держави, територіальних громад, пацієнтів, закладів охорони здоров'я, закладів вищої та післядипломної медичної освіти, інтеграції освітнього й лікувального процесів у сучасних умовах трансформації охорони здоров'я;

– наукове обґрунтування напрямів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування із закладами вищої та післядипломної освіти з метою вирішення концептуальних суспільних проблем практичної підготовки висококваліфікованих медичних кадрів, розвитку медичної науки, підвищення якості медичного обслуговування населення на основі комплексного інтегрованого підходу, враховуючи інтереси кожного стейкхолдера, шляхом дослідження суспільних відносин щодо взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики, виявлення проблем такої взаємодії й визначення шляхів їх вирішення.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання запропонованих у рамках дослідження концепцій, моделей та новацій органами державної влади, органами місцевого самоврядування, закладами вищої освіти, що готують фахівців у сфері охорони здоров'я, при прийнятті управлінських рішень щодо взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики (у тому числі питань спільної діяльності закладів вищої освіти й закладів охорони здоров'я), для підготовки програм підвищення кваліфікації посадових осіб і управлінських кадрів, розробки навчальних матеріалів для посадових осіб органів місцевої влади та державних службовців, управлінських кадрів закладів вищої й післядипломної медичної освіти, закладів охорони здоров'я.

Основні науково-теоретичні положення й практичні рекомендації, викладені в дисертації, використовують у діяльності державного закладу «Запорізька медична академія післядипломної освіти» Міністерства охорони здоров'я України (довідка № 476 від 23.12.2020) та приватного закладу охорони здоров'я – Товариства з обмеженою відповідальністю «Клініка первинної медичної допомоги № 1» (довідка № 23/01 від 13.01.2021). Теоретичні положення, узагальнення й висновки дисертації використовують у Класичному приватному університеті при викладанні таких дисциплін: «Державне управління», «Державне регулювання економіки» (довідка № 142 від 25.02.2021).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки й рекомендації, які виносяться на захист, розроблено автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення та практичні результати дослідження обговорювались на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: «Напрями вдосконалення механізмів державного управління в умовах сучасних реформаційних процесів» (м. Запоріжжя, 2020 р.); «Соціальні, правові та управлінські аспекти розвитку охорони здоров'я: проблеми, перспективи, світовий досвід» (м. Льорет-де-Мар, Іспанія, 2021 р.); «Державне і муніципальне управління: теорія, методологія, практика» (м. Запоріжжя, 2021 р.);

«Правові проблеми сучасної трансформації охорони здоров'я-2021» (м. Запоріжжя, 2021 р.).

Публікації. Результати дослідження викладено в 10 наукових працях, з них: 5 – статті в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в зарубіжному виданні (Польща), 4 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій – 2,83 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 200 сторінок, з них основний текст – 160 сторінок. Список використаних джерел включає 172 найменувань. Робота містить 2 таблиці та 2 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження; визначено його мету й завдання, об'єкт, предмет і методи; відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо їх апробації, публікацій, обсягу і структури роботи.

У **першому розділі** – *«Теоретичні засади державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики»* – охарактеризовано систему вищої медичної освіти, систему медичної практики та їх взаємодію як об'єктів державного регулювання в цій сфері; проаналізовано міжнародні й зарубіжні стандарти державної політики з питань взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики.

Взаємодія системи вищої медичної освіти із системою медичної практики є вагомим компонентом державної політики у сфері охорони здоров'я, а тому також є об'єктом державного управління. Так, державне управління в питаннях взаємодії системи вищої медичної освіти із системою медичної практики здійснюється, зокрема, в таких аспектах: утворення й функціонування університетських клінік; організації освітнього процесу в закладах охорони здоров'я; державного розподілу випускників закладів вищої медичної освіти тощо.

Основою взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики є клінічні бази та клінічні кафедри закладів вищої медичної освіти. Зазначені терміни знайшли своє визначення в Положенні про організацію освітнього процесу у закладах охорони здоров'я за участю науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку здобувачів вищої освіти у сфері охорони здоров'я, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2020 № 1337. Отже, державне регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики полягає в тих аспектах державного регулювання, що є спільними для вищої медичної освіти та медичної практики.

Встановлено, що метою державної політики з питань взаємодії систем вищої медичної освіти й медичної практики є забезпечення високого рівня підготовки (насамперед практичної складової) лікарських кадрів, створення та впровадження в лікувальний процес передових медичних технологій, а також підвищення якості медичної допомоги населенню.

Завданнями державної політики взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики є вжиття заходів для реалізації мети такої державної політики. Такими завданнями, зокрема, є: створення умов для участі в наданні допомоги науково-педагогічними працівниками клінічних кафедр закладів вищої й післядипломної медичної освіти; належне функціонування клінічних кафедр на базі закладів охорони здоров'я; розвиток і створення мережі університетських клінік; ефективно провадження післядипломної медичної освіти та безперервного професійного розвитку.

Проаналізовано міжнародні стандарти й зарубіжний досвід реалізації державної політики з питань взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики. Встановлено, що в зарубіжних державах успішний досвід організації ефективної взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики ґрунтується на забезпеченні балансу інтересів держави, територіальних громад, закладів вищої медичної освіти й суспільства в цілому.

У контексті взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики запропоновано імплементувати: позитивний досвід Канади з питань побудови й ведення соціального діалогу між закладами вищої освіти, лікарнями, органами державної влади та місцевого самоврядування, іншими бенефіціарами; досвід Швейцарії щодо створення, управління та фінансування базових університетських клінік; досвід Чехії щодо концентрації державних ресурсів навколо комплексу базового університету та базової клініки; досвід США в аспектах співробітництва медичних спільнот університетів з урядами зарубіжних держав.

Отже, ефективна модель взаємодії систем вищої медичної та медичної практики має враховувати такі фактори: виконання функцій держави щодо реалізації громадянами права на охорону здоров'я та права на вищу освіту; забезпечення територіальних громад кваліфікованими медичними кадрами з метою організації якісного й доступного медичного обслуговування населення зазначених територій; забезпечення належних умов освітньої діяльності закладів вищої медичної освіти з питань практичної підготовки висококваліфікованих лікарських кадрів; суспільство в цілому зацікавлено в розвитку медичної освіти, науки та практики, створенні й упровадженні в лікувальний процес передових лікарських засобів та медичних технологій, що є вагомим фактором соціального комфорту.

У **другому розділі** – *«Сучасний стан реалізації державної політики з питань взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики»* – визначено форми взаємодії вищої медичної освіти з практичною медициною згідно із чинним законодавством України; проаналізовано проблеми державного регулювання діяльності клінічних кафедр закладів вищої медичної освіти; виявлено проблеми державного регулювання післядипломної медичної освіти.

Організація вищої медичної освіти передбачає наявність клінічних кафедр, науково-педагогічні працівники яких здійснюють навчальну, наукову та лікувальну роботу. Причому лікувально-діагностична робота здійснюється науково-педагогічними працівниками як невід'ємна складова освітнього процесу. Крім того, науково-педагогічні працівники разом з освітньою здійснюють наукову діяльність, у тому числі готують дисертації на здобуття наукових ступенів, апробують нові методи

лікування певних хвороб та вдосконалюють уже відомі методи, здійснюють клінічні випробування лікарських засобів. Отже, клінічна кафедра, що є структурним підрозділом закладу вищої медичної освіти, знаходиться на території закладу охорони здоров'я та здійснює навчальну, наукову, а також лікувально-діагностичну діяльність, є основою для взаємодії між закладом вищої медичної освіти та закладом охорони здоров'я. А на цій основі реалізуються різні форми співпраці між закладами вищої медичної освіти та закладами охорони здоров'я. До них належать університетські клініки, інтернатура, лікарська резидентура, різноманітні форми безперервного професійного розвитку лікарів, оренда приміщень і медичної техніки, проведення клінічних та доклінічних досліджень лікарських засобів, залучення викладачів закладів вищої медичної освіти до медичної практики, залучення лікарів до викладацької діяльності в закладах вищої медичної освіти тощо. Схематично форми професійної взаємодії вищої медичної освіти та медичної практики можна відобразити так (рис. 1).

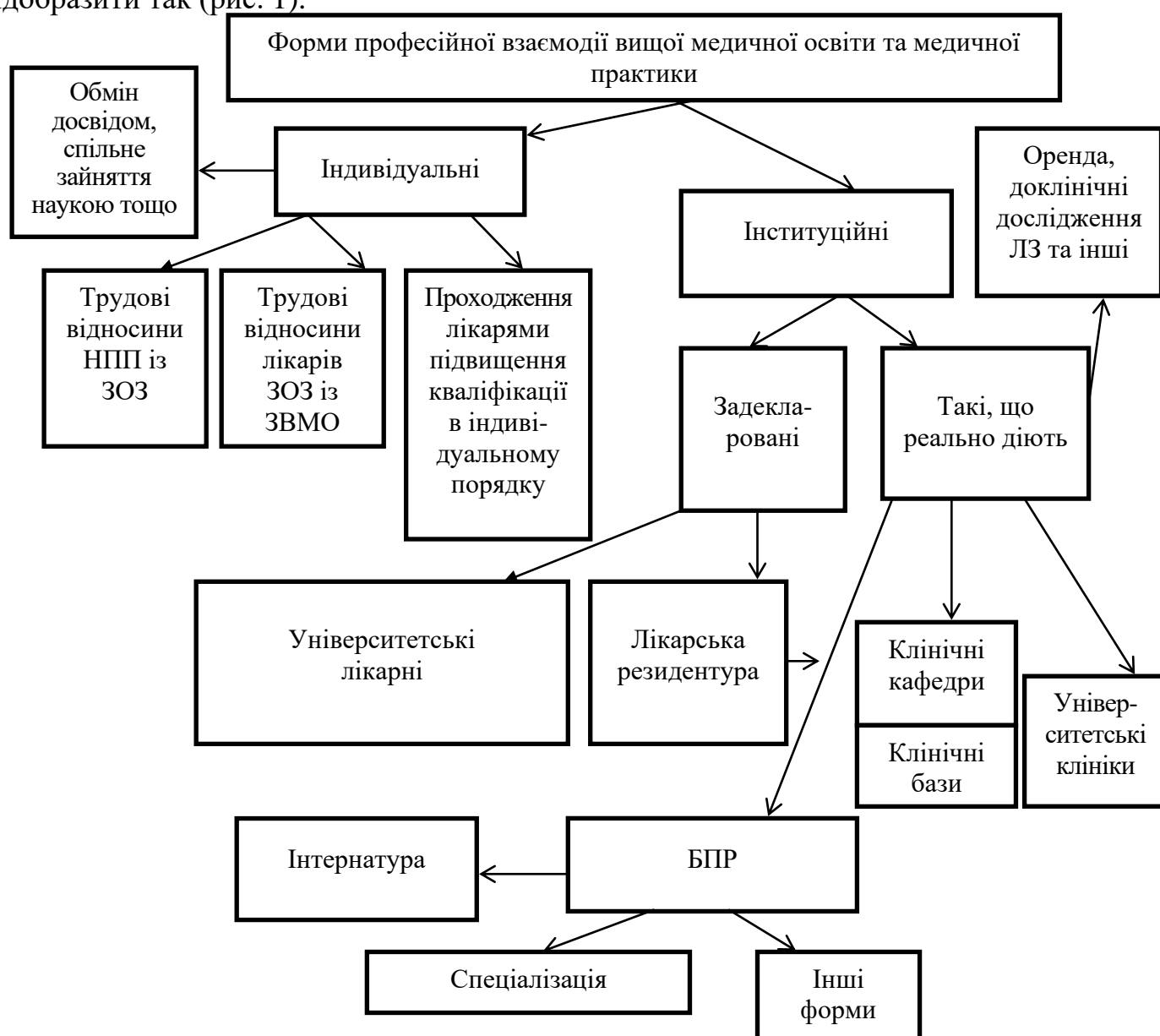

Рис. 1. Форми професійної взаємодії вищої медичної освіти та медичної практики (розроблено автором)

Встановлено, що основною проблемою діяльності клінічних кафедр закладів вищої та післядипломної медичної освіти є питання доступу до пацієнтів у науково-педагогічних працівників закладів вищої (післядипломної) медичної освіти, а також лікарів-інтернів. Справа в тому, що можливість надання медичної допомоги науково-педагогічними (науковими) працівниками, що мають відповідну лікарську категорію або сертифікат лікаря-спеціаліста, лікарями-інтернами, іншими лікарями в процесі здобуття післядипломної освіти, не було передбачено ані Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-ХІІ, ані Законом України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 № 2168-VIII. І прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань організації освітнього процесу у сфері охорони здоров'я» від 03.07.2020 № 749-IX вирішило зазначену проблему лише тимчасово. Відповідно до перехідних положень цього Закону, норма, якою регламентовано право надання медичної допомоги науково-педагогічних працівників закладів вищої (післядипломної) освіти, які здійснюють підготовку кадрів у сфері охорони здоров'я, діє лише протягом двох років з моменту прийняття, що не є логічним. Адже саме можливість здійснення лікувально-діагностичної роботи в умовах освітнього процесу забезпечує високоякісну підготовку кваліфікованих медичних кадрів з відповідними практичними компетентностями. Така діяльність має не тимчасовий, а постійний характер та ґрунтується на багаторічних традиціях плідної співпраці закладів вищої медичної освіти із закладами охорони здоров'я. Тому потрібно сприяти трансформації цих норм у постійні норми без зазначення строку їх дії, адже досягнення результату є вирішальним для подальшої діяльності закладів вищої медичної освіти з підготовки висококваліфікованих медичних кадрів.

Законодавчими актами не визначено й правовий режим використання медичного обладнання закладів вищої (післядипломної) медичної освіти та наукових установ, що знаходиться зазвичай на клінічних кафедрах (лабораторіях) на території закладів охорони здоров'я.

Окремою проблемою є фінансування університетських клінік. Університетські клініки – заклади охорони здоров'я, що є лікувально-навчально-науковими підрозділами закладів вищої освіти та закладів післядипломної освіти, що готують фахівців у сфері охорони здоров'я та/або здійснюють їх післядипломну освіту. Зокрема, виходячи зі змісту проєкту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи управління сферою охорони здоров'я та забезпечення медичного обслуговування населення (р. № 5873), державні установи для фінансування за програмою медичних гарантій необхідно перетворити у державні некомерційні підприємства, оскільки Постановою КМУ «Про затвердження вимог до надавача послуг з медичного обслуговування населення, з яким головними розпорядниками бюджетних коштів укладаються договори про медичне обслуговування населення» від 28.03.2018 № 391 не передбачено фінансування державних установ за програмою медичних гарантій. Оскільки заклади вищої освіти є державними установами, а університетські клініки – їх структурними підрозділами, то перетворення університетських клінік на державні некомерційні підприємства призведе до втрати закладами вищої освіти своїх

структурних підрозділів. Крім того, таке перетворення суперечитиме ст. 33 Закону України «Про вищу освіту», Типовому положенню про університетську клініку вищого навчального закладу (закладу післядипломної освіти), затвердженому наказом МОЗ України від 06.07.2015 № 408.

Потребують також уваги проблеми фінансування видатків на оренду та комунальні платежі в контексті розміщення клінічних кафедр у закладах охорони здоров'я, оплати праці за лікувально-діагностичну роботу науково-педагогічним працівникам в умовах відсутності доступу до пацієнтів.

Наголошено, що для розв'язання окреслених проблем необхідно вносити зміни до чинного законодавства.

На основі аналізу чинної нормативно-правової бази та соціально-економічних відносин у державі, а також управлінської практики розглянуто основні проблеми державного регулювання післядипломної медичної освіти. Зокрема, встановлено, що одним з найважливіших видів післядипломної медичної освіти є інтернатура – первинна спеціалізація лікарів, що є обов'язковою та без якої випускник закладу вищої медичної освіти не має права займатися професійною діяльністю, тобто надавати медичну допомогу.

Проблеми інтернатури на цей час не вирішуються оновленням нормативно-правової бази. Адже сучасний стан державної регламентації не містить багатьох аспектів специфіки регулювання навчання інтернів за кошти фізичних чи юридичних осіб (особливості зарахування осіб, що навчаються на контрактній основі; особливості оформлення відносин із базою стажування; особливі підстави відрахування тощо); не враховує рівноправності форм власності у відносинах інтернатури; створює зайві перешкоди при набутті статусу бази стажування; не враховує деякі лікарські спеціальності відповідно до суспільних потреб тощо.

Не є остаточно вирішеним на організаційно-правовому рівні питання обов'язкового працевлаштування випускників закладів вищої медичної освіти бюджетної форми навчання після інтернатури.

До того ж, чекають свого вирішення на управлінсько-правовому рівні проблеми регламентації лікарської резидентури, фінансування безперервного професійного розвитку лікарських кадрів, лікарського самоврядування й індивідуального ліцензування лікарської діяльності, вироблення належних стимулюючих механізмів для професійної діяльності в Україні кваліфікованих молодих лікарських кадрів – випускників закладів вищої та післядипломної медичної освіти.

У **третьому розділі** – *«Напрями вдосконалення державної політики з питань взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики»* – запропоновано напрями вдосконалення державного регулювання діяльності клінічних кафедр закладів вищої та післядипломної медичної освіти; розроблено модель механізмів державного регулювання лікарської інтернатури та інших форм взаємодії систем вищої медичної освіти й медичної практики.

Визначено основні напрями вдосконалення державного регулювання діяльності клінічних кафедр закладів вищої та післядипломної медичної освіти, а також запропоновано конкретні зміни до чинних нормативно-правових актів України, у

тому числі створення нових нормативно-правових документів, які б вирішували проблеми державного регулювання діяльності клінічних кафедр. Зміст запропонованих змін є таким.

Запропоновано зміни до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Зокрема, доповнити норми Закону положенням про те, що з метою забезпечення освітнього та наукового процесів медичну допомогу можуть надавати й науково-педагогічні працівники та лікарі-інтерни в закладах охорони здоров'я, на підставі відповідних договорів про спільну діяльність; надати право здійснювати лікувально-діагностичну діяльність аспірантам, докторантам та іншим особам, які навчаються на післядипломному етапі. Передбачена можливість науково-педагогічного (наукового) працівника, що має відповідну лікарську категорію або сертифікат лікаря-спеціаліста, бути лікуючим лікарем. На відміну від норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань організації освітнього процесу у сфері охорони здоров'я» від 03.07.2020 № 749-IX, ці положення мають бути чинними постійно, без зазначення строку їх дії, адже взаємодія систем вищої медичної освіти та медичної практики має постійний характер.

Запропоновані зміни до Закону України «Про вищу освіту» передбачають здійснення лікувально-діагностичної роботи в закладах охорони здоров'я як невід'ємної складової освітнього процесу. Доцільно надати можливість спільного із закладами охорони здоров'я використання медичного обладнання закладів вищої медичної освіти на умовах договору про спільну діяльність. Оплату за лікувально-діагностичну роботу науково-педагогічних працівників клінічних кафедр запропоновано здійснювати за рахунок видатків загального та спеціального фондів кошторисів закладів освіти, що є бюджетними установами.

Варто також внести зміни до Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». Зокрема, додати норму, яка визначає, що заклад охорони здоров'я має право здійснювати медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій за участю науково-педагогічних працівників закладів вищої медичної освіти; врегулювати використання обладнання на умовах договорів про спільну діяльність між закладом освіти та надавачем медичних послуг; передбачити підвищення тарифів програми медичних гарантій для клінічних закладів охорони здоров'я.

Внесено пропозицію змінити норми Закону України «Про оренду державного та комунального майна», а саме встановити, що дія цього Закону не поширюється на відносини між комунальними (державними) закладами охорони здоров'я (підприємствами) і державними (комунальними) закладами вищої (післядипломної) освіти (науковими установами) щодо використання нерухомого майна цих закладів охорони здоров'я для розміщення та кафедр, діяльність яких здійснюється на безоплатній основі відповідно до договору про спільну діяльність, типова форма якого затверджується постановою Кабінету Міністрів України.

Також передбачено внести зміни до Бюджетного кодексу України, які б дозволяли фінансування закладами вищої освіти університетських клінік, у тому числі за рахунок власних надходжень від провадження освітньої діяльності з метою

посилення якості підготовки медичних кадрів з використанням найсучаснішого медичного обладнання університетських клінік; передбачити фінансування одночасно з місцевих та Державного бюджету України закладів охорони здоров'я, що співпрацюють із закладами вищої медичної освіти.

На підзаконному рівні запропоновано прийняти проєкт Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 р. № 391 “Про затвердження вимог до надавача послуг з медичного обслуговування населення, з яким головними розпорядниками бюджетних коштів укладаються договори про медичне обслуговування населення”». Ця постанова дасть можливість контракції з Національною службою здоров'я України закладам вищої медичної освіти, у структурі яких є університетські клініки та/або університетські лікарні, а це – у свою чергу, мати фінансування університетських клінік, що перебувають у структурі закладу освіти за програмою медичних гарантій.

Обґрунтовано необхідність прийняття проєкту Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 р. № 411 “Деякі питання електронної системи охорони здоров'я”». Ця постанова легітимізує науково-педагогічних працівників і інтернів як лікарів, що надають медичну допомогу на клінічних базах закладів охорони здоров'я. До суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я в контексті Порядку функціонування електронної системи охорони здоров'я будуть віднесені заклади вищої освіти, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики. Отже, інформацію про науково-педагогічних працівників клінічних кафедр і лікарів-інтернів таких закладів охорони здоров'я, згідно з Порядком функціонування електронної системи охорони здоров'я, має містити Реєстр медичних працівників електронної системи охорони здоров'я (e-Health).

На рівні Міністерства охорони здоров'я України запропоновано видати наказ, яким має бути затверджено Типове положення про університетську клініку закладу вищої освіти (закладу післядипломної освіти). Таке положення має регламентувати діяльність структурних підрозділів закладів вищої та післядипломної медичної освіти – університетських клінік в умовах трансформації охорони здоров'я, у тому числі визначати порядок внесення медичних працівників університетських клінік до електронної системи охорони здоров'я, передбачати можливість фінансування університетських клінік за програмою державних медичних гарантій відповідно до договору з Національною службою здоров'я України. Іншим наказом Міністерства охорони здоров'я України запропоновано затвердити форму Типового договору, що має унормувати документ, який є базовим для спільної діяльності закладів охорони здоров'я та закладів вищої освіти. Зазначений документ має дозволяти здійснювати виплати доплат до посадового окладу науково-педагогічним працівникам клінічних кафедр за лікувально-діагностичну роботу за рахунок коштів загального та спеціального фондів закладу вищої освіти; упорядковувати здійснення витрат, пов'язаних з розташуванням та утриманням клінічних кафедр закладів освіти закладами охорони здоров'я за рахунок коштів, виділених з місцевих бюджетів і бюджетів власників закладів охорони здоров'я; дозволяти реєстрацію науково-педагогічних працівників клінічних кафедр та медичних працівників закладів

охорони здоров'я, що є структурними підрозділами закладів вищої освіти, у Реєстрі медичних працівників електронної системи охорони здоров'я (e-Health) закладом вищої освіти.

Зазначені зміни забезпечать закладам вищої та післядипломної медичної освіти організаційно-правові умови надання медичної допомоги в закладах охорони здоров'я науково-педагогічними (науковими) працівниками закладів вищої (післядипломної) медичної освіти та наукових установ як невід'ємної складової освітнього процесу при підготовці фахівців у сфері охорони здоров'я та проведенні медико-біологічних наукових досліджень, а також дадуть змогу фінансувати діяльність університетських клінік та лікарень за рахунок коштів, залучених саме від надання платних освітніх послуг, що є власними надходженнями зазначених закладів від основної діяльності, оскільки за результатами аналізу кошторисів закладів вищої медичної освіти державної форми власності саме ці кошти становлять 70–80% від загальної суми доходів кошторисів.

Виявлено, що, попри введені новації державного регулювання лікарської інтернатури, Положення про інтернатуру та вторинну лікарську (провізорську) спеціалізацію, затверджене наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22.06.2021 № 1254, має ряд контраверсійних аспектів та потребує вдосконалення. Так, у наведене Положення варто додати норми щодо регулювання навчання інтернів за кошти фізичних чи юридичних осіб (особливості зарахування осіб, що навчаються на контрактній основі; особливості оформлення відносин із базою стажування; особливі підстави відрахування тощо). Крім того, доцільно дозволити закладам вищої медичної освіти, зважаючи на їх автономію та компетентну можливість, самостійно обирати собі в партнери бази стажування із закладів охорони здоров'я, що мають ліцензію на провадження господарської діяльності із медичної практики, а не директивно затверджувати такий перелік Міністерством охорони здоров'я України. Також варто скасувати дискримінаційну норму про фактичну заборону підготовки інтернів за державним замовленням у приватних закладах охорони здоров'я, адже, за чинною Конституцією України, усі форми власності є рівними. Аналіз потреб у лікарських кадрах спонукає до повернення в перелік інтернатури таких лікарських спеціальностей, як «Загальна гігієна», «Нейрохірургія», «Пульмонологія та фтизіатрія», «Клінічна онкологія», «Неонатологія», «Дитяча анестезіологія». Відповідно до постійної потреби в підготовці науково-педагогічних медичних кадрів запропоновано механізм підготовки інтернів в інтернатурі з одночасним науковим стажуванням на клінічних кафедрах.

Запропоновано вдосконалення державного регулювання інших форм взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики, у тому числі: розвивати лікарське самоврядування, що матиме представницькі, консультаційно-допоміжні функції, функції контролю якості медичної допомоги, водночас видається недоцільним надавати лікарському самоврядуванню прерогативу доступу до лікарської професії, адже вища медична освіта є найбільш тривалою й передбачає три ліцензійних іспити, що є достатньою підставою для присвоєння відповідної кваліфікації; розробити Типове положення про університетські лікарні та затвердити його наказом Міністерства охорони здоров'я України; удосконалити систему

розподілу випускників, створивши механізм реальних стимулів для лікарів роботи в сільській місцевості, державних та комунальних закладах охорони здоров'я (підвищення одноразової цільової грошової допомоги випускникам, безоплатне забезпечення службовим житлом та транспортом, гідні умови роботи та оплати праці тощо); внести відповідні зміни до законодавства щодо спрощення умов орендних відносин щодо нерухомого та рухомого майна між закладами охорони здоров'я й закладами вищої та післядипломної медичної освіти; розвинути й поширити територією України позитивний досвід спільної діяльності закладів вищої медичної освіти та органів місцевого самоврядування з питань підвищення якості медичного обслуговування населення, розвитку кадрового медичного потенціалу територій, медичної науки та впровадження інновацій у лікувальний процес.

Запропоновано Концепцію державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики, яка передбачає: прийняття необхідного пакету законодавства щодо вдосконалення правового регулювання функціонування клінічних баз закладів вищої освіти та університетських клінік; створення консультативно-дорадчого допоміжного органу при Кабінеті Міністрів України – ради з питань взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики, до складу якої мають входити представники Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки України, закладів вищої та післядипломної медичної освіти всіх форм власності, місцевих органів державного управління охороною здоров'я та органів місцевого самоврядування, професійних лікарських асоціацій, здобувачів вищої медичної освіти, пацієнтської громадськості. Зазначена Концепція передбачає складання графіка роботи вказаної ради та планування нею заходів, а як основні функції – розробку відповідних регуляторних актів і державних цільових програм з питань розвитку взаємодії систем вищої медичної освіти й медичної практики. Рада з питань взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики повинна мати потужну інтернет-платформу для активної комунікації з усіма зацікавленими сторонами.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нові підходи до вирішення наукових завдань щодо розвитку державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики. Одержані в процесі дослідження результати свідчать про реалізацію поставлених мети й завдань і дають підстави сформулювати основні висновки та розробити відповідні пропозиції.

1. Взаємодія системи вищої медичної освіти та медичної практики є об'єктом державного управління, оскільки при ефективному управлінні забезпечується виконання основних функцій держави у сфері охорони здоров'я, зокрема підготовка висококваліфікованих медичних кадрів, підвищення якості медичної допомоги для населення, упровадження нових методів лікування та лікарських засобів у медичну практику. Управлінський вплив держави в аспекті взаємодії систем вищої медичної освіти й медичної практики полягає в застосуванні правових, організаційних та економічних механізмів за такими напрямками, як: забезпечення утворення й функціонування університетських клінік і клінічних баз закладів вищої медичної освіти;

державне регулювання та стимулювання організації освітнього процесу в закладах охорони здоров'я; проведення організаційних заходів щодо державного розподілу випускників закладів вищої медичної освіти; державне регулювання й стимулювання співпраці закладів вищої медичної освіти із закладами охорони здоров'я в питаннях клінічних випробувань лікарських засобів і впровадження нових технологій у медичну практику; державне стимулювання випускників закладів вищої медичної освіти, зокрема до працевлаштування й подальшої роботи в сільській місцевості тощо.

2. Метою державної політики з питань взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики є забезпечення високого рівня підготовки (насамперед практичної складової) лікарських кадрів, створення та впровадження в лікувально-діагностичний процес інноваційних та ефективних лікарських засобів, виробів медичного призначення й медичних технологій, підвищення якості надання медичної допомоги населенню на основі балансу інтересів держави та суспільства, територіальних громад, закладів вищої й післядипломної освіти, здобувачів вищої освіти, пацієнтської громадськості. Завданнями державної політики щодо взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики має бути створення умов для участі в наданні допомоги науково-педагогічними працівниками клінічних кафедр закладів охорони здоров'я; належне функціонування клінічних кафедр на базі закладів охорони здоров'я; розвиток та створення мережі університетських клінік; ефективне провадження післядипломної медичної освіти та безперервного професійного розвитку.

3. Встановлено, що в розвинутих державах зазначена взаємодія здійснюється на основі врахування інтересів різних стейкхолдерів: держави, суспільства, регіонів, пацієнтів, закладів вищої медичної освіти, здобувачів вищої медичної освіти та приватних компаній. Зокрема, фінансування заходів щодо взаємодії систем вищої медичної освіти може здійснюватися з різних джерел: державного та місцевих бюджетів, соціального медичного страхування, грантових коштів, приватного капіталу. Запропоновано імплементувати в практику державного регулювання в Україні позитивний досвід державного управління взаємодією систем вищої медичної освіти, що набув поширення в Канаді, Швейцарії, Чехії, США.

4. Обґрунтовано, що вища медична освіта має вищий інтеграційний рівень взаємодії з медичною практикою порівняно з практико-орієнтованими інтеграційними тенденціями в інших галузях вищої освіти. Зокрема, в усіх закладах вищої медичної освіти діють спеціальні підрозділи, що відповідають за лікувально-діагностичну роботу.

Взаємодія вищої медичної освіти відбувається на індивідуальному та інституційному рівнях. На індивідуальному рівні – взаємодія професіоналів у сфері вищої медичної освіти та медицини між собою та відповідними інститутами, на інституційному – закладів вищої медичної освіти та закладів охорони здоров'я.

За підставою виникнення можна також виділити договірну та структурно-функціональну форму взаємодії. Типовим прикладом структурно-функціональної форми взаємодії є університетська клініка, що є структурним підрозділом закладу вищої (післядипломної) медичної освіти.

Подальші вдосконалення та розвиток різноманітних форм взаємодії вищої медичної освіти та медичної практики є одним із найважливіших напрямів державної політики у сфері охорони здоров'я.

5. Виявлено, що при проведенні реформи фінансування охорони здоров'я в Україні не було враховано особливих форм співпраці закладів вищої (післядипломної) медичної освіти та закладів охорони здоров'я в процесі підготовки висококваліфікованих медичних кадрів. Встановлено, що основними проблемами державного регулювання діяльності клінічних кафедр є такі, як: 1) доступ до пацієнтів для надання медичної допомоги науково-педагогічних (наукових) працівників з метою провадження освітньої та наукової діяльності; 2) відсутність фінансування державних закладів вищої (післядипломної) медичної освіти на сплату орендних платежів за використання нерухомого майна комунальних закладів охорони здоров'я під розміщення навчально-наукових (наукових) структурних підрозділів і сплату комунальних платежів, пов'язаних з утриманням нерухомого майна комунальних закладів охорони здоров'я, де розміщені навчально-наукові (наукові) структурні підрозділи; 3) фінансування університетських клінік, що є структурними підрозділами державних закладів вищої (післядипломної) медичної освіти; 4) оплата праці науково-педагогічних працівників за лікувально-діагностичну роботу в умовах відсутності доступу до пацієнтів; 5) невизначеність правового режиму використання медичного обладнання закладів вищої (післядипломної) медичної освіти та наукових установ, що знаходиться зазвичай на клінічних кафедрах (лабораторіях) на території закладів охорони здоров'я.

6. Визначено, що до проблем післядипломної медичної освіти можна зарахувати: застарілу нормативно-правову базу, що її регулює; невдалі спроби реформування державного управління післядипломною медичною освітою, що не ґрунтуються на державницькому підході до розвитку охорони здоров'я та не враховують багатьох важливих питань (як-от: необхідність тих чи інших медичних спеціальностей, необхідність підготовки достатньої кількості висококваліфікованих медичних кадрів, забезпечення балансу між правами випускників та інтересами держави, забезпечення інтересів закладів вищої й післядипломної медичної освіти, створення зайвих перепон на шляху до лікарської професії).

7. Запропоновано пакет проєктів нормативно-правових актів щодо державного регулювання діяльності клінічних кафедр закладів вищої та післядипломної медичної освіти, які:

– передбачають можливість науково-педагогічних працівників, що відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам, надавати медичну допомогу пацієнтам у межах освітнього процесу, у тому числі реєстрації в Реєстрі медичних працівників електронної системи охорони здоров'я;

– вирішують питання розміщення клінічних кафедр у закладах охорони здоров'я, фінансування видатків на оплату комунальних послуг, доплати науково-педагогічним працівникам за лікувально-діагностичну роботу;

– вирішують питання фінансування видатків на утримання університетських клінік державних закладів вищої (післядипломної) медичної освіти;

– вирішують питання спільного використання медичного обладнання державних закладів вищої (післядипломної) медичної освіти в освітньому та лікувальному процесах.

8. Запропоновано вдосконалити державне регулювання лікарської інтернатури за такими напрямками: у Положенні про інтернатуру та вторинну лікарську (провізорську) спеціалізацію детально прописати особливості зарахування, навчання та відрахування інтернів, що навчаються за кошти юридичних або фізичних осіб, з метою приведення фактичних відносин до нормативного регулювання; надати право закладам вищої та післядипломної медичної освіти самостійно обирати бази стажування інтернів із закладів охорони здоров'я без спеціальних дозвільних процедур від Міністерства охорони здоров'я України; передбачити право приватних закладів охорони здоров'я готувати лікарів-інтернів за державним замовленням у практичній частині програми підготовки в інтернатурі; переглянути лікарські спеціальності інтернатури та розширити їх перелік, оскільки нещодавніми змінами із цього переліку було виключено ряд важливих для суспільства й держави спеціальностей, що значною мірою ускладнить процес здобуття зазначених лікарських спеціальностей.

9. Визначено напрями подальшого вдосконалення інших форм взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики, зокрема таких, як лікарське самоврядування, університетські лікарні, система розподілу випускників закладів вищої медичної освіти, система державних і регіональних стимулів для студентів та випускників закладів вищої медичної освіти, спрощені умови надання в оренду (користування) нерухомого та рухомого майна для закладів вищої та післядипломної освіти. Обґрунтовано необхідність створення дорадчого допоміжного органу при Кабінеті Міністрів України – ради з питань взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики.

10. Розроблено Концепцію державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики, яка має включати певні державні цільові програми, що мають бути розроблені та виконані відповідно до Закону України «Про державні цільові програми» та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм» від 31.01.2007 № 106. Концепція має реалізовуватися на основі проєктного методу управління з активним використанням системи університетських клінік та організації соціального діалогу між усіма бенефіціарами взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Лисак В. В. Проблеми державного регулювання післядипломної медичної освіти. *Держава та регіони. Серія: Державне управління.* 2020. № 2. С. 210–215.
2. Лисак В. В. Напрями удосконалення державного регулювання діяльності клінічних кафедр закладів вищої та післядипломної медичної освіти. *Право та державне управління.* 2020. № 2. С. 314–320.

3. Лисак В. В. *Форми професійної взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики: державно-управлінський аспект. Публічне управління і адміністрування в Україні.* 2020. № 19. С. 148–153.

4. Лисак В. В. *Проблеми державного регулювання діяльності клінічних кафедр закладів вищої та післядипломної медичної освіти. Право та державне управління.* 2020. № 3. С. 107–112.

5. Лисак В. В. *Система вищої медичної освіти, система медичної практики та їх взаємодія як об'єкти державного управління. Право та державне управління.* 2021. № 3. С. 81–86.

Стаття в зарубіжному виданні

6. Лисак В. В. *Мета та завдання державної політики з питань взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики. KELM (Knowledge, Education, Law, Management).* 2021. № 1(37). Vol. 2. С. 284–289.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

Матеріали конференцій

7. Лисак В. В. *Основні державно-управлінські фактори, що сприяють ефективній взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики. Правові проблеми сучасної трансформації охорони здоров'я-2021: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Запоріжжя, 27–28 травня 2021 р.).* Запоріжжя, 2021. С. 51–52.

8. Лисак В. В. *Меморандум про співпрацю як управлінський акт, що сприяє інтеграції систем вищої медичної освіти та медичної практики. Соціальні, правові та управлінські аспекти розвитку охорони здоров'я: проблеми, перспективи, світовий досвід: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Льорет-де-Мар, Іспанія, 05 лютого 2021 р.).* Льорет-де-Мар, 2021. С. 91–93.

9. Лисак В. В. *Удосконалення бюджетного фінансування університетських клінік як елемент державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики. Напрями вдосконалення механізмів державного управління в умовах сучасних реформаційних процесів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 25–26 грудня 2020 р.).* Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. С. 48–50.

10. Лисак В. В. *До питання про удосконалення державного регулювання лікарської інтернатури. Державне і муніципальне управління: теорія, методологія, практика: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 5–6 березня 2021 р.).* Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2021. С. 38–40.

АНОТАЦІЯ

Лисак В. В. Взаємодія вищої медичної освіти та медичної практики в Україні: проблеми та перспективи державного регулювання. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2021.

У дисертації охарактеризовано систему вищої медичної освіти, систему медичної практики та їх взаємодію як об'єктів державного управління. Визначено мету й завдання державної політики з питань взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики. Проаналізовано міжнародні та зарубіжні стандарти державної політики з питань взаємодії систем вищої медичної освіти й медичної практики.

Визначено форми взаємодії вищої медичної освіти з практичною медициною згідно із чинним законодавством України. Проаналізовано проблеми державного регулювання діяльності клінічних кафедр закладів вищої та післядипломної медичної освіти. Ідентифіковано проблеми державного регулювання післядипломної медичної освіти.

Запропоновано напрями вдосконалення державного регулювання: діяльності клінічних кафедр закладів вищої та післядипломної медичної освіти; лікарської інтернатури; інших форм взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики. Обґрунтовано Концепцію державного регулювання взаємодії систем вищої медичної освіти та медичної практики, яка передбачає формування й розвиток відповідних механізмів державного управління: прийняття необхідних нормативно-законодавчих актів (правовий механізм); створення консультативно-дорадчого допоміжного органу при Кабінеті Міністрів України (інституційний механізм); розробку плану заходів і створення умов щодо активної інформаційно-комунікаційної діяльності в соціумі (інформаційно-комунікативний механізм).

Ключові слова: система вищої медичної освіти, система медичної практики, взаємодія систем вищої медичної освіти та медичної практики, державне регулювання лікарської інтернатури, державне регулювання діяльності клінічних кафедр, державне регулювання діяльності університетських клінік.

SUMMARY

Lysak V. V. Interaction of Higher Medical Education and Medical Practice in Ukraine: Problems and Prospects of State Regulation. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the Candidate of Sciences in Public Administration on a specialty 25.00.02 – Public Administration Mechanisms. – Classical Private University, Zaporizhzhia, 2021.

The dissertation describes the system of higher medical education, the system of medical practice and their interaction as objects of public administration. The conceptual and categorical apparatus of science «public administration» has been improved by clarifying the content of the concepts: «interaction of higher medical education systems and medical practice» and «state regulation of the interaction of higher medical education systems and medical practice». The purpose and tasks of the state policy on the issues of interaction of the systems of higher medical education and medical practice are determined. It is established that the purpose of the state policy on the interaction of higher medical education and medical practice is to ensure a high level of training (primarily practical component) of medical personnel, creation and implementation of advanced medical technologies in the treatment process and improving the quality of medical care. The tasks of the state policy of interaction of the systems of higher medical education and medical

practice are a set of measures that must be taken to achieve the goal of such state policy. International and foreign standards of state policy on the interaction of higher medical education and medical practice are analyzed. It is proposed to implement in the practice of state regulation in Ukraine the positive experience of state management of the interaction of higher medical education systems, which has become widespread in Canada, Switzerland, the Czech Republic and the United States.

The forms of interaction of higher medical education with practical medicine according to the current legislation of Ukraine are determined. The problems of state regulation of the activity of clinical departments of institutions of higher and postgraduate medical education are identified. It is established that the main problem of the activity of clinical departments of institutions of higher and postgraduate medical education is the issue of access to patients by scientific and pedagogical workers of institutions of higher (postgraduate) medical education, as well as interns. Problems of state regulation of postgraduate medical education are analyzed. It has been established that the issue of compulsory employment of graduates of higher medical education institutions in the budget form of post-internship education has not been finally resolved at the organizational and legal level. The need to solve the problem of regulation of medical residencies, university hospitals, financing of continuous professional development of medical staff, medical self-government and individual licensing of medical activities, development of appropriate incentives for professional activities in Ukraine of qualified young medical staff is established.

The directions of improvement of the state regulation of activity of clinical departments of institutions of higher and postgraduate medical education are offered. Amendments to the Laws of Ukraine «Fundamentals of Legislation of Ukraine on Health Care», «On Higher Education», «On State Financial Guarantees of Public Health Care», «On Lease of State and Municipal Property», «On Local Self-Government», and other normative legal acts of by-law nature in order to improve the activities of clinical departments. The directions of improvement of the state regulation of medical internship by making changes to the updated normative-legal base are offered. The directions of improvement of other forms of interaction of systems of higher medical education and medical practice are offered. The Concept of state regulation of interaction of higher medical education systems and medical practice is substantiated, which envisages formation and development of relevant mechanisms of public administration: adoption of necessary normative-legislative acts (legal mechanism), creation of advisory body under the Cabinet of Ministers of Ukraine (institutional mechanism); development of an action plan and creation of conditions for active information and communication activities in society (information and communication mechanism).

Key words: the system of higher medical education, the system of higher medical education, interaction of the systems of higher medical education and medical practice, state regulation of medical internship, state regulation of the activities of clinical departments, state regulation of the activities of university clinics.

ЛИСАК ВІТАЛІЙ ВІКТОРОВИЧ

**ВЗАЄМОДІЯ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ
ТА МЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Підписано до друку 19.11.2021.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times.

Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 150 пр. Зам. № 13-11-2021/2022АБ.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008